

SELKO

Ihmisoikeudet
kuuluvat kaikille,
myös jokaiselle lapselle.

Lapsia ovat alle 18-vuotiaat.

Mikä YK:n lapsen oikeuksien sopimus?

Yhdistyneet kansakunnat eli YK teki sopimuksen lasten oikeuksista vuonna 1989. Suomessa yleissopimus tuli voimaan vuonna 1991. Melkein kaikki maailman valtiot ovat sopimuksessa mukana. Suomen valtion pitää huolehtia siitä, että sopimuksen asiat toteutuvat lasten elämässä. Valtion pitää tiedottaa lapsen oikeuksista sekä aikuisille että lapsille. Valtion pitää myös kertoa YK:lle säännöllisesti, minkälainen lapsen asema on Suomessa.

Lapsiasiavaltuutetun tehtävä on valvoa, että lasten oikeudet toteutuvat Suomessa. Eduskunta on perustanut lapsiasiavaltuutetun toimiston vuonna 2005.

Lapsiasiavaltuutetun tehtävät

- Valtuutettu ottaa selvää lasten mielipiteistä ja kertoo niistä aikuisille.
- Valtuutettu selvittää, miten lapset voivat, ja miten heidän oikeutensa toteutuvat.
- Valtuutettu tiedottaa lapsille ja aikuisille lasten oikeuksista.
- Valtuutettu vaikuttaa päättäjiin niin, että lasten asiat ovat paremmin.
- Valtuutettu tekee yhteistyötä muiden lapsialan toimijoiden, esimerkiksi järjestöjen kanssa.

”Lapsen tulisi kasvaa onnellisessa perheessä, jossa häntä rakastetaan ja ymmärretään.”

YK:n lapsen oikeuksien sopimus

Kaikki lapset ovat yhdenvertaisia eli samanarvoisia

Lapsen tai hänen vanhempansa ikä, ihonväri, kieli, omaisuus, uskonto, vamma tai sairaus ei vaikuta lapsen oikeuksiin.

Lapsella on oikeus hyvään elämään

Se tarkoittaa, että lapsi saa kasvaa rauhassa, ja aikuiset huolehtivat hänestä.

Aikuisten pitää kysyä lapsen mielipiteitä ja ottaa ne tosissaan

On kuunneltava, miten lapsi haluaa elää elämäänsä.

Lapsen etu pitää asettaa aina etusijalle, kun tehdään lasta koskevia päätöksiä

Vanhempien ja viranomaisten täytyy miettiä, miten heidän päätöksensä vaikuttavat lapsiin. Lapselle pitää kertoa asiat niin, että hän ymmärtää päätöksen.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa on 54 kohtaa. Niissä mainitaan asioita, joista aikuisten pitää huolehtia.

Tässä kerrotaan sopimuksen kohdat lyhennettyinä.

1. Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.
2. Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Ketään ei saa syrjiä.
3. Aikuiset tekevät monia lasten elämään vaikuttavia päätöksiä. Heidän täytyy aina miettiä ja selvittää, mikä on lapsen kannalta paras ratkaisu.
4. Valtion täytyy pitää huolta siitä, että tämä sopimus toteutuu lasten elämässä. Lapsille kuuluvat kaikki tässä sopimuksessa mainitut oikeudet.
5. Vanhemmilla on velvollisuus ohjata lasta niin, että hän tietää ja osaa käyttää hyväkseen tässä sopimuksessa mainittuja oikeuksia. Valtion pitää kunnioittaa tätä vanhempien oikeutta.
6. Lapsella on oikeus mahdollisimman hyvään elämään. Valtion täytyy huolehtia, että lapset saavat kasvaa mahdollisimman hyvissä oloissa.
7. Lapsella on oikeus saada nimi heti syntymän jälkeen. Lapsella on oikeus saada kotimaa ja oikeus olla sen maan kansalainen. Jos on mahdollista, lapsella on oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidossaan.
8. Lapsella on oikeus säilyttää oma nimensä ja sen maan kansalaisuus, mihin hän on syntynyt. Hänellä on oikeus pitää yhteyttä sukulaisiinsa, eikä tätä yhteyttä saa estää laittomasti.
9. Lapsella on oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos he pystyvät huolehtimaan lapsesta. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa, jos hän ei asu heidän kanssaan. Yhteyden pitäminen vanhempiin voidaan estää, jos yhteydenpito vahingoittaa lasta.
10. Joskus lapsi ja hänen vanhempansa voivat joutua eri maihin. Silloin valtion täytyy yrittää palauttaa heidät toistensa luokse mahdollisimman pian.
11. Aikuiset eivät saa kuljettaa lasta toiseen maahan ilman lupaa. Valtion velvollisuus on estää se.
12. Lapsella on oikeus sanoa mielipiteensä asioista, jotka koskevat häntä itseään. Aikuisten täytyy selvittää lasten mielipide ennen kuin he päättävät lapsen asioista. Lapsen mielipide tulee ottaa huomioon päätöksissä hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Aikuisten täytyy selittää päätökset lapselle niin, että hän ymmärtää ne mahdollisimman hyvin.
13. Lapsella on oikeus sanoa vapaasti mielipiteensä. Mielipiteillä ei saa kuitenkaan loukata toisia ihmisiä.
14. Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Vanhempien lapselle

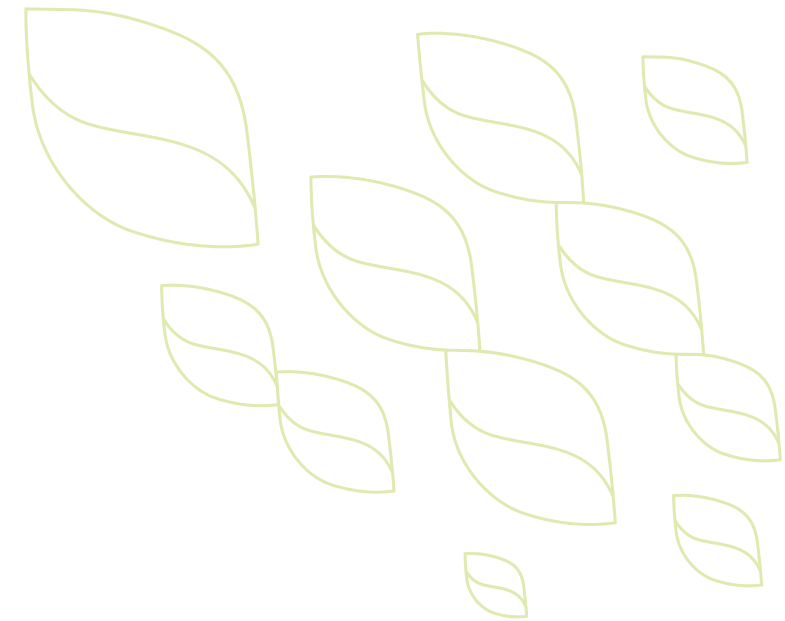
antamaa ohjausta näissä kysymyksissä on kunnioitettava.

15. Lapsella on oikeus liittyä yhdistyksiin ja toimia niissä. Lapsilla on oikeus kokoontua. Kokoontumisen saa estää silloin, jos se on lakien tai turvallisuuden vastainen.
16. Lapsella on oikeus yksityisyyteen. Lapsen tai hänen perheensä mainetta ei saa laittomasti halventaa. Lapsen saamiin viesteihin ei saa puuttua mielivaltaisesti. Viesteihin voi kuitenkin puuttua, jos on ovat laittomia ja vahingoittavat lasta.

17. Lapsella on oikeus saada tietoa ja seurata tiedotusvälineitä monipuolisesti. Aikuisten täytyy suojella lasta tiedolta, joka vahingoittaa häntä.
18. Lapsen vanhemmilla on vastuu lapsen kasvatuksesta ja hoidosta. Valtion ja kuntien täytyy auttaa, jos lapsen perhe tarvitsee välttämätöntä apua.
19. Aikuisten täytyy suojella lasta kaikelta väkivallalta ja huonolta kohtelulta. Lasta ei saa satuttaa millään tavalla. Kukaan ei saa käyttää lasta hyväkseen.
20. Jos lapsi ei voi asua vanhempiensa kanssa, lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja tukeen. Hän voi silloin asua esimerkiksi toisessa perheessä tai lastensuojelulaitoksessa. Lapsi voi palata vanhempiensa luo, jos se on lapselle hyväksi. Lapsen asuinpaikan vaihtamista moneen kertaan pitää välttää.
21. Jos lapsen vanhemmat kuolevat tai eivät pysty huolehtimaan hänestä, silloin valtio voi sallia adoption. Lapsi saa silloin pysyvästi uuden perheen. Lapsen edun tulee olla adoptiossa ratkaiseva.
22. Lapsi voi tulla Suomeen toisesta maasta pakolaisena. Myös silloin aikuisten täytyy huolehtia hänestä.
23. Vammaisella lapsella on oikeus saada hoitoa ja apua. Hänellä on samat ihmisoikeudet kuin kaikilla lapsilla. Vammaista lasta pitää auttaa niin, että hän voi käydä koulua ja hänellä voi olla harrastuksia.

24. Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä. Lapsella on oikeus saada hoitoa, jos hän sairastuu. Lapsella on oikeus päästä lääkäriin. Myös äidin terveydestä täytyy huolehtia, kun hän odottaa vauvaa.
25. Muiden aikuisten täytyy hoitaa lasta hyvin, jos hän ei voi asua omien vanhempiensa luona. Lastensuojelun työntekijöiden täytyy välillä tarkistaa, voiko lapsi muuttaa takaisin syntymäperheensä luokse.
26. Lapsella ja hänen vanhemmillaan on oikeus saada valtiolta apua raha-asioissa, jos tarve on välttämätön.
27. Lapsella on oikeus saada koti, ruokaa ja tarpeen mukaan vaatteita. Valtion ja kuntien pitää auttaa vanhempia niin, että lapsi kehittyy ja voi elää turvallisesti.

28. Lapsella on oikeus käydä koulua. Peruskoulun täytyy olla ilmainen. Koulun sääntöjen on noudatettava ihmisoikeuksia. Valtion täytyy huolehtia, että kaikki lapset käyvät peruskoulun. Valtion täytyy tarjota lapselle mahdollisuus opiskella myös peruskoulun jälkeen.
29. Koulun opetuksen on oltava laadukasta, ja sen tulee kehittää oppilaan taitoja. Sen täytyy opettaa lapselle omaa äidinkieltä. Opettajien täytyy kertoa lapsen omastaja muiden maiden kulttuureista. Opettajien täytyy kertoa myös lasten oikeuksista ja ihmisoikeuksista. Koulussa lapset oppivat, mitä tarkoittavat monikulttuurisuus, ympäristönsuojelu ja tasa-arvo.
30. Kaikki samat oikeudet ovat myös lapsella, joka kuuluu vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaan. Hänellä on siis oikeus oman väestöryhmän kulttuuriin ja kieleen.
31. Lapsella on oikeus levätä, leikkiä ja viettää vapaa-aikaa. Lapsella on oikeus tutustua taiteeseen ja kulttuuriin eli käydä esimerkiksi konserteissa, museoissa ja teatterissa.
32. Lapsi ei saa tehdä sellaista työtä, joka vahingoittaa terveyttä tai haittaa koulunkäyntiä.
33. Aikuisten täytyy suojella lasta huumeilta.
34. Aikuisten täytyy suojella lasta seksuaaliselta häirinnältä. Kukaan ei saa houkutella tai pakottaa lasta seksiin.
35. Valtioiden täytyy estää lapsikauppa. Lapsikauppa tarkoittaa, että joku ryöstää

lapsen hänen vanhemmiltaan ja myy hänet toiselle ihmiselle. Lapsikauppa on rikos.

36. Aikuisten täytyy suojella lasta myös kaikenlaiselta muulta huonolta kohtelulta.
37. Kukaan ei saa kiduttaa tai rangaista lasta julmasti. Lasta ei saa vangita tai muuten ottaa kiinni, jos muita vaihtoehtoja on olemassa. Jos lapsi kuitenkin otetaan kiinni, aikuisten täytyy huolehtia hänestä hyvin. Lapsi ei saa olla kiinniotettuna pitkää aikaa.

38. Lapsi ei saa mennä armeijaan tai osallistua sotaan. Aikuisten täytyy suojella lapsia sodassa.
39. Valtion täytyy auttaa lasta, jos häntä on kohdeltu väärin.
40. Lasta täytyy suojella ja kunnioittaa, vaikka hän on rikkonut lakia tai häntä epäillään siitä.
41. Jonkin valtion laki voi olla lapselle parempi kuin tämä sopimus. Silloin ihmisten täytyy noudattaa maan omaa lakia.
42. Valtion täytyy huolehtia, että kaikki sen asukkaat tietävät lapsen oikeudet.
43. YK:n lapsen oikeuksien komitea valvoo, että kaikki noudattavat tätä sopimusta.
44. –54. Nämä kohdat kertovat siitä, kuinka pitkään sopimus on voimassa ja miten valtiot noudattavat sopimusta.

Koko sopimus löytyy osoitteesta

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Tärkeitä sanoja

Ihmisoikeudet ovat oikeuksia, jotka kuuluvat jokaiselle maailman ihmiselle. Niiden tarkoituksena on taata kaikille hyvä ja ihmisarvoinen elämä. Ihmisiä ei saa syrjiä esimerkiksi sukupuolen, iän, terveydentilan tai vähemmistöryhmään kuulumisen perusteella. Kaikilla ihmisillä on oikeus päättää omista asioistaan ja oikeus osallistua yhteisten asioiden hoitoon.

Yhdistyneet kansakunnat eli **YK** haluaa rauhaa koko maailmaan. Se auttaa kaikkia maita tekemään yhteistyötä, että ihmisoikeudet toteutuvat. YK:n jäseniä ovat kaikki maailman maat.

Valtio ja **kunnat** järjestävät palveluja ihmisille. Suomessa kansalaiset muodostavat valtion ja valtion asioista päättää eduskunta. Jokainen suomalainen asuu jossakin kunnassa. Kunnan asioista päättää kunnanvaltuusto. Valtio ja kunnat keräävät veroja. Veroilla maksetaan esimerkiksi koulunkäynti ja terveydenhoito.

Viranomaiset ovat aikuisia, jotka ovat töissä valtiolla tai kunnalla. He hoitavat Suomen hallintoa. Viranomaisia ovat esimerkiksi sosiaalityöntekijä, opettaja, poliisi, lääkäri ja sairaanhoitaja.

Palvelu tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lapsi pääsee lääkäriin, kun hän sairastuu. Koulu ja päivähoido ovat myös palveluita. Palvelut maksetaan verorahoilla.

Lapsialan toimijoilla tarkoitetaan esimerkiksi järjestöjä, jotka edistävät lasten asioita. Tällaisia toimijoita ovat myös viranomaiset, jotka päättävät lasten asioista.

Lastensuojelulaitos on paikka, jossa lapsi voi asua, jos hän ei voi asua vanhempiansa kanssa. Lastensuojelulaitoksessa asuu yhtä aikaa monia lapsia.

Sijaisperhe pitää huolta lapsesta, jos hänen omat vanhempansa eivät siihen pysty. Lapsi voi palata omien vanhempiansa luokse, jos nämä pystyvät huolehtimaan hänestä, ja se on lapselle hyväksi.

Adoptio tarkoittaa, että lapsi muuttaa pysyvästi toiseen perheeseen ja saa uudet vanhemmat. Lapsi ei enää palaa vanhan perheensä luokse.

Vähemmistöryhmä tarkoittaa ihmisiä, joilla on esimerkiksi erilainen kieli, kulttuuri tai uskonto kuin suurimmalla osalla maan asukkaista. Suomessa kielivähemmistöryhmiä ovat esimerkiksi romanit, suomenruotsalaiset ja viittomakieliset. Saamelaiset ovat kielivähemmistö ja alkuperäiskansa.

Onko lapsilla velvollisuuksia?

Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille. Jokaisen velvollisuus on kunnioittaa muiden henkilöiden ihmisoikeuksia. Aikuisten velvollisuus on opettaa lapsille, mitä ihmisoikeudet tarkoittavat.

Esimerkkejä:

- Lapsella on oikeus saada suojelua väkivallalta, hyväksikäytöltä ja laiminlyönniltä. Myöskään lapsi ei saa kiusata tai vahingoittaa toisia millään tavalla.
- Lapsella on oikeus puhtaaseen ympäristöön. Myös lapsella on velvollisuus huolehtia ympäristön puhtaudesta niin hyvin kuin hän pystyy.
- Lapsella on vapaus omaan ajatteluun ja kulttuuriin. Siksi myös lapsella on velvollisuus kunnioittaa muiden ihmisten ajatuksia ja periaatteita.

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Julkaistu verkossa 10/2020
Päivitetty printti julkaistu 10/2021